Saeimas priekšsēdētāja Edvarda Smiltēna uzruna Latvijas Republikas proklamēšanas 108. gadadienā

2026. gada 18. novembris

Augsti godātais Valsts prezidenta kungs!

Godātais Ministru prezidenta kungs!

Ekselences!

Godātie kolēģi!

Dārgie Latvijas cilvēki – šeit, šajā zālē, un visur, kur jūs mūs šobrīd dzirdat!

Ojārs Vācietis rakstīja:

Aiz mums bija tikai viena.

Ap mums tagad tikai viena.

Un mums priekšā tikai viena. Latvija.

Novembris ir mēnesis, kad pie mēteļa atloka, sirds pusē, piespraužam mazu Latvijas karodziņu. Līdzās ir svešs cilvēks, un arī viņam pie atloka ir tāds pats karodziņš.

Pamanām viens otram šo simbolu. Bez iepazīšanās, bez vārdiem: mums ir kas kopīgs un svēts, ko sargāt - Latvija.

To pašu jūtam 11. novembra lāpu gājienā un šodienas svētkos. Plecu pie pleca, katrs ar savu liesmu un savu stāstu. Šī vēlme būt līdzās nāk no sirds. Tieši tur ir mūsu kopības atslēga. Ikdienā tik daudz kas aizņem mūsu prātus, bet sirds atpazīst un pasaka priekšā. Kad jāiededz sava gaisma. Kad atkal jātic sev un Latvijai.

Mazs karodziņš. Liels spēks. Un klusa, bet skaidra atbilde uz jautājumu, kas šodien ir svarīgāks par visu citu: būt vai nebūt - Latvijai?

1918. gada 18. novembra pievakarē Rīgas pilsētas Otrajā teātrī, tagadējā Nacionālajā, uz skatuves kāpa trīsdesmit astoņi Tautas padomes locekļi. Viņiem nebija armijas. Nebija valsts kases. Nebija pat pārliecības, ka Rīga paliks viņu rokās. Bet tajā vakarā viņi skaļi un skaidri pateica: Latvija ir. Tie ir arī pirmie vārdi mūsu Satversmē.

Tas nebija jautājums vai pieļāvums, tas bija pārliecinošs apgalvojums. Un apsolījums, ko Jānis Čakste – Tautas padomes priekšsēdētājs, vēlāk pirmais Valsts prezidents – nosauca vārdā: «nodibināt Latvijā likumību un taisnību». Valsts pirmajā uzsaukumā bija rakstīts, ka Satversmes sapulci vēlēs «abu dzimumu» pilsoņi. Daudzās Eiropas valstīs sievietes tobrīd vēl nedrīkstēja balsot. Latvija gāja demokrātijas avangardā.

Himnu tajā vakarā nodziedāja trīs reizes – ar vienu reizi bija par maz.

Fotogrāfs Vilis Rīdzenieks iemūžināja šo brīdi, un vēl šodien mēs skatāmies šajā fotogrāfijā un meklējam tajā drosmi.

Latvija nav tikai valsts iestādes, likumi un noteikumi. Latvija visupirms ir attiecības starp mums. Arī attiecības starptautiskā mērogā. Bet visupirms starp mums sabiedrībā, šeit Saeimas zālē, divpusējās - mūsu katra ģimenē. Un iespējams pašas svarīgākās - pašiem sevī. Vai tās visas ir līdzsvarā?

Tajā vakarā tika noslēgts līgums, kas nav nevienā arhīvā. Tam nav zīmoga un nav parakstu. Bet visa mūsu valsts stāv uz tā.

Līdz tam vakaram Latvija bija sapnis, dziesma, ēteriska iecere. Tajā vakarā tā kļuva par apgalvojumu. Latvija IR. 1922. gadā šo apgalvojumu ierakstīja Satversmes pirmajos divos pantos: „Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. Latvijas valsts suverēnā vara pieder Latvijas tautai."

Satversmes ievadā rakstīts tā: valsts ir izveidota, lai garantētu latviešu nācijas, tās valodas un kultūras pastāvēšanu un attīstību cauri gadsimtiem, nodrošinātu Latvijas tautas un ikviena brīvību un sekmētu labklājību.». Un «Ikviens rūpējas par sevi, saviem tuviniekiem un sabiedrības kopējo labumu, izturoties atbildīgi pret citiem, nākamajām paaudzēm, vidi un dabu.

Latvija aizstāv valsts intereses un veicina vienotas Eiropas un pasaules ilgtspējīgu un demokrātisku attīstību.». Tāds ir divas viena līguma puses. Nešķirams tiesību un pienākumu kopums.

Tas ir beztermiņa līgums. Un tā svarīgākais vārds slēpjas jau pirmajā teikumā – «Latvija ir». Taču tas nav statisks vārds. Tas nozīmē būt.

Būt nav stāvoklis. Latviešu valodā tas ir darbības vārds. Tā sakne ir tūkstošiem gadu veca un nozīmē – rasties un augt. Būt nenozīmē vienreiz iegūt un nolikt plauktā. Būt nozīmē ceļu. Un katra paaudze to iet no jauna – katra ar savu uzdevumu.

Mūsu valsts ir dzimusi pasaules vēstures lūzumā – laikā, kad Eiropā bruka impērijas, kas lielākas un mazākas tautas bija apspiedušas, un tām darījušas pāri. Latvija bija kara izpostīta, bet apņēmības pilna – un Neatkarības karā ģimnāzisti un zemnieku dēli to apliecināja ar ieročiem rokās.

Trīsdesmito gadu beigās pasaules kārtība lūza atkal. Šoreiz mēs zaudējām. Mums bija miera līgums ar Padomju Krieviju «uz mūžīgiem laikiem». Mums pat bija vieta Tautu Savienības Padomē. Bet neviens škietami stiprs un svarīgs papīrs mūs nepasargāja. Līdzīgi kā Ukrainu - Budapeštas memorands. Vai Lielbritāniju - 1938.gada Minhenes vienošanās.

Sekoja pusgadsimts, kurā Krievu impērija, kas melīgi bija nosaukta par Padomju Savienību, Latviju un latviešus iznīcināja plānveidīgi – ar lopu vagoniem, nometnēm un svešu valodu. Latvija tika izlaupīta un tās attīstība apstādināta un zaudēta liela daļas Latvijas ekonomikas. Mūsu tautai tas maksāja pārāk daudz, cilvēki vēl šobrīd jūt sāpes par pāridarīto. „Latvija IR" vietā mums mācīja „Latvija NAV".

Bet mūsu līgums bez zīmoga izturēja. Uguns klusi gruzdēja. To glabāja trimdā un komunālajos dzīvokļos, karogos, ko slēpa pagultē, tautasdziesmās, ko dziedāja klusi un sapnī par Latviju, kura ir. Kad arī šī impērija sāka brukt, mēs bijām gatavi. Baltijas ceļš. Ceturtais maijs. Barikādes.

Un tad – triecientempā – Eiropas Savienība un NATO. 2004. gadā mēs paveicām to, ko 1939. gadā nepaspējām: mēs vairs nebijām vieni. Tikai Dievs zina, kur mēs būtu šodien, ja toreiz būtu vilcinājušies.

Šodien pasaules kārtība lūzt atkal. Ukrainā jau piekto ziemu plosās pilna mēroga karš. Un vēsture mums uzdod to pašu jautājumu, ko 1918., 1940. un 1991. gadā. Būt vai nebūt?

Ko mēs esam iemācījušies? Es redzu trīs mācības.

Pirmā: demokrātija nav greznība. Tā ir mūsu pastāvēšanas garantija. Brīvs cilvēks savu valsti aizstāv nevis tāpēc, ka viņam pavēl, bet tāpēc, ka tā ir viņa.

Somiju 1939. gadā neizdevās iekarot. Ukraina 2022. gadā nesabruka dažās dienās, kā cerēja Maskavā. Tur cilvēki līgumu bez zīmoga izjuta tik dziļi, ka rīkojās pareizi vēl pirms pavēles.

Otrā: mūsu austrumu kaimiņš maina karogus un iekārtas, bet nemaina savu dabu. Cari, komisāri, tagadējie Kremļa saimnieki – vienmēr tā pati vēlme cauri gadsimtiem - pakļaut kaimiņus.

To zinot, mūsu mērķis ir panākt, lai karš nekad nesāktos. To spēj tikai stipra, mobilizēta sabiedrība, kurā katram ir sava vieta. Tāda, ar kuras spēku un apņēmību pretinieks rēķinās.

Tāda, kas rēķinās ar sabiedrotajiem un zina, ka arī sabiedrotie var rēķināties ar stingru un konsekventu atbalstu.

Tāpēc atbalsts Ukrainai nav labdarība. Tā ir Latvijas drošības politika, ko īstenojam nevis uz savas robežas, bet tālu tās priekšā. Tāpēc arī šeit, Saeimas sēžu zālē, Ukrainas karogs paliks līdz taisnīgam mieram un brīvai Ukrainai.

Likumā mēs esam ierakstījuši: aizsardzībai – vismaz pieci procenti no iekšzemes kopprodukta. Bet nauda vien valsti nenosargā.

Tāpēc treškārt. Mēs visi esam dienestā. Zemessargs pēc darba dienas. Jaunietis valsts aizsardzības dienestā. Ārsts, inženieris, uzņēmējs, kas ražo. Saeimas darbinieki.

Šoruden, spriežot par garīdzniekiem valsts aizsardzības dienestā, izskanēja jautājums: kam jāpiekāpjas – armijai vai baznīcai? Nevienam. Visaptveroša valsts aizsardzība attiecas uz katru, ikvienu, kam ir sarkanbalt sakanais mazais karodziņš pie atloka! Karavīrs sargā zemi, garīdznieks – cilvēka sirdi. Abi ir vienā dienestā. Arī mēs - Saeimā! Valsts ir kā dzīvs organisms: kad šūnas aizmirst savu uzdevumu, tas sabrūk.

Bet šodien man jāsaka godīgi: mūsu līgums ir pabalējis.

Šā gada 3. oktobrī uz vēlēšanām atnāca mazāka daļa pilsoņu nekā jebkad. Tikai katrs septītais Latvijas cilvēks uzskata, ka viņam ir teikšana tajā, ko dara valdība. Katrs septītais.

Kopš 1990. gada mūsu ir kļuvis gandrīz par trešdaļu mazāk. Pērn Latvijā piedzima mazāk nekā divpadsmit tūkstoši bērnu – gandrīz uz pusi mazāk nekā pirms desmit

gadiem.

Lielākā opozīcija šajā zālē nav neviens no sešiem sarakstiem. Lielākā opozīcija ir tie, kuru šeit nav. Tie, kuri vairs netic, ka viņu balsij ir nozīme.

Bet tie paši cilvēki iestājas Zemessardzē, ziedo Ukrainai un talko. Uzticēšanās Latvijai nav zudusi. Ir sarukusi uzticēšanās kopumā. Vienam pret otru.

To zina arī mūsu pretinieki. Valstis netiek sagrautas ar tankiem. Tanki ir tikai pēdējais solis. Vispirms tiek sagrauta uzticēšanās. Kremļa plāns ir vienkāršs: sašķelt mūs un barot radikāļus – gan labējos, gan kreisos.

Kad mazmeita vairs nerunā ar vecmāmiņu politikas dēļ, tā vairs nav diskusija. Tā ir mūsu ienaidnieka uzvara.

Tāpēc mūsu atbilde ir līdzsvars. Brīvība ir līdzsvars. Paskatieties uz šo zāli. Simts deputātu, seši saraksti – un visi krēsli vērsti uz vienu punktu. Ne pa labi. Ne pa kreisi. Ne uz austrumiem. Uz priekšu. Kopīgā, valstiskā meklējumi nav mūsu izvēle, bet pienākums.

1965. gada augustā kāda maza salas valsts kļuva neatkarīga. Tai nebija dabas resursu – pat dzeramais ūdens bija jāpērk no kaimiņiem. Tā bija Singapūra. Vienas paaudzes laikā tā kļuva par vienu no pasaules bagātākajām valstīm.

Ne tāpēc, ka visi domāja vienādi, bet tāpēc, ka valsts un cilvēki noslēdza līgumu – un to pildīja. Es neaicinu kopēt Singapūras iekārtu – mūsu brīvība nav maiņas prece. Bet viena mācība ir universāla: mūsdienās nav mazu un lielu valstu. Ir ātras un lēnas valstis!

Mēs to esam pierādījuši. «Straume» ar mazāko budžetu savas kategorijas vēsturē atveda Latvijai pirmo Oskaru. Šomēnes Latvija pirmo reizi vēsturē vada ANO Drošības padomi. Daudzi talantīgi uzņēmēji, zinātnieki, mākslinieki un sportisti regulāri pārsteidz savus kolēģus un konkurentus pasaulē ar saviem panākumiem.

Bet tie vēl ir uzplaiksnījumi, ne sistēma. Mūsu uzdevums ir no uzplaiksnījumiem izveidot sistēmu.

Mūsu veiksmi, labklājību un drošību noteiks ne iedzīvotāju skaits, bet ātrums, ar kādu domājam, lemjam un strādājam. Latvija ir pietiekami maza, lai būtu visātrākā. Un pietiekami gudra, lai būtu pirmā. BŪT nozīmē mazāk birokrātijas un vairāk gudru risinājumu.

Mums jākļūst par valsti, kurā jauns uzņēmums var piedzimt otrdienā un piesaistīt pirmo investoru jau nākamajā mēnesī, nevis gadiem gaidīt atļaujas. Kurā zinātnieka atklājums nepaliek atvilktnē, bet kļūst par ražotni Latgalē vai Kurzemē. Kurā valsts pārvalde izmanto tehnoloģijas, lai atbrīvotu cilvēku laiku, nevis lai radītu jaunas veidlapas. Kurā mūsu aizsardzības nozares uzņēmumi ražo to, kas sargā mūs un arī mūsu sabiedrotos.

Taču katrā līgumā ir konkrēti punkti, tie jāsauc vārdā– tā, lai tos varētu pārbaudīt.

Valsts apsola izglītību, kas atver pasauli – vienādi bērnam Zilupē un Rīgas centrā. Un mēs atbildam: mēs mācīsimies visu mūžu.

Valsts apsola darbu un iespējas – ne tikai Rīgā, bet arī Rugājos. Un mēs atbildam: mēs radīsim – uzņēmumus, darbavietas, kopienas.

Valsts apsola godīgumu. Aiz katra budžeta eiro ir kāda smaga nostrādāta stunda – skolotājas, medmāsas, autobusa vadītāja. Un mēs atbildam: mēs maksāsim nodokļus – visi. Un prasīsim atskaiti par katru iztērēto centu.

Un valsts apsola uzklausīt. Ne tikai reizi četros gados. Un mēs atbildam: mēs runāsim – arī tad, kad nepiekrītam. Jo demokrātija nenozīmē vienādu domu. Demokrātija nozīmē kopīgu nākotni.

Kāda ir šī kopīgā nākotne? Atcerieties: «būt» nozīmē augt un kļūt. Tāpēc pateikšu, kāda Latvija var kļūt jau šīs desmitgades beigās.

Es redzu Latviju, kuras ekonomika aug par četriem procentiem gadā. Jo tikai augoša ekonomika ļauj vienlaikus maksāt par drošību un par skolām, slimnīcām un pensijām.

Es redzu Latviju, kurā investoram atļauja nav jāgaida gadiem un uzņēmējs kapitālu atrod tepat. Kurā mazais tirgotājs vakarus nepavada pie atskaitēm. Un kurā tas, kas vajadzīgs mūsu aizsardzībai, tiek ražots arī šeit.

Es redzu Latviju, kurā jauna ģimene var atļauties savu mājokli un vecā daudzdzīvokļu māja kļūst silta.

Es redzu Latviju, kurā skolotājs ir godā, katrs bērns iegūst stingrus pamatus – lasīt, rēķināt, domāt –, un mākslīgais intelekts ir skolēna rīks, nevis viņa aizstājējs.

Es redzu Latviju, kurā taisnīgums nav jāgaida gadiem. Jo novēlots taisnīgums ir noliegts taisnīgums. Un tur, kur tiesa ir ātra un neatkarīga, ienāk arī investīcijas.

Un pāri visam, redzu Latviju kurā augusi mūsu pilsoņu drošības sajūta. Militāra, ekonomiska un pilsoniska. Stipra armija, drošas robežas un debesis. Ekonomika, kas aug un kur katrs var ieraudzīt iespējas un perspektīvu. Pilsoņi, kas uzticas valstij jo zina, ka viņu nodokļos samaksātais tiek izlietots un ieguldīts taupīgi un saimnieciski, nevis vieglprātīgi izniekots vai vēl sliktāk, nozagts.

Jo tieši drošības sajūta liek augt bēniem, ģimenēm un uzņēmumiem, kopienām un novadiem.

Tā nevar būt tikai vīzija, tam jābūt mērķim, kam pakārtoti visi plāni.

Vakar, 17. novembrī, Saeima apstiprināja jauno valdību. Tā darbu sāk Latvijas dzimšanas dienas priekšvakarā. Un šajā ziņā tā ir 18. novembra valdība.

Pirmajai Latvijas valdībai bija nozīmīgi mērķi - jāpārvērš valsts dibinātāju iecere par dzīvu, pastāvēt spējīgu valsti. Šodienas valdībai pildot savus mērķus jāpanāk, lai mūsu valstī cilvēki redzētu savu nākotni. Laiki un uzdevumi ir citi, bet pienākums tas pats: kalpot Latvijai un uzņemties atbildību par tās likteni.

Lai šai 18. novembra valdībai pietiek drosmes izlemt un spēka paveikt solīto.

Bet plānus neizpilda papīrs. Tos izpilda cilvēki.

Šodien pēcpusdienā Rīgas pilī tiks pasniegti augstākie valsts apbalvojumi. Nosaukšu tikai dažus no saņēmējiem.

Daina Skrastiņa – ārsta palīdze, kas ilgus gadus rūpējas par cilvēkiem Taurenē.

Irina Užule, Artūrs Bezins un Maija Potapova – robežsargi, kas kopā ar saviem suņiem sargā mūsu austrumu robežu.

Mareks Jansons – Zemessardzes kapteinis, rotas komandieris Kurzemē.

Vaira Lejniece – mākslas skolotāja Aizkrauklē un Secē.

Eleonora Ieva Mičule – ilggadēja skolotāja Losandželosas latviešu skolā, kas dibināta pirms septiņdesmit pieciem gadiem. Tur mūsu līgumu glabāja trimdā – un glabā joprojām.

Neviens no viņiem šo līgumu nav parakstījis. Bet katrs to pilda – ik dienu. Viņi ir vieni no daudzajiem līguma glabātājiem.

Un vēl viens vārds. Es šodien teicu, ka okupācijas gados mūsu līgumu glabāja dziesmās. Daudzām no tām mūziku uzrakstīja viens cilvēks. Šogad viņam apritēja deviņdesmit, un valdība viņam ir piešķīrusi savu augstāko apbalvojumu – Ministru kabineta balvu. Maestro Raimonds Pauls.

Viņa melodijas ir apceļojušas pasauli – un katrā no tām skan Latvija. Maestro, jūs esat Latvijas lepnums. Paldies!

Godātie kolēģi!

Mēs šo līgumu esam parakstījuši. Pirms piecpadsmit dienām katrs no mums šajā zālē deva svinīgo solījumu. Tas bija mūsu paraksts zem šī līguma.

Šajā zālē ir sēdējuši zemnieki un ārsti, karavīri un garīdznieki – un, jā, arī Maestro. Šeit satiekas visi tautas viedokļi, arī pretēji – kā dzīpari audumā.

Pozīcijai vara ir aizņēmums, nevis īpašums. Opozīcijai jāpārbauda, jāprasa un jākritizē – bez tās demokrātija kļūst akla. Bet jautājumos par Latvijas neatkarību un drošību šajā zālē nav pozīcijas un opozīcijas. Ir tikai Latvija.

Mūsu darba atzīme nebūs aplausi šajā zālē. Mūsu darba atzīme būs tas, cik cilvēku 2030. gadā atnāks uz vēlēšanām.

Dārgie Latvijas cilvēki!

Mēs nevaram izvēlēties laiku, kurā dzīvojam. Bet mēs varam izlemt, kā rīkosimies dzīvojot šajā laikā. Mēs varam uzņemties atbildību un darīt visu, lai Latvija IR. Un, lai Latvija būtu mūžam.

Jānis Čakste mums novēlēja: „Sargiet savu valsti, jo ja nebūs Latvijas, nebūsiet arī jūs.” Šodien es gribu pateikt to pašu no otras puses: ja nebūsim mēs, nebūs arī Latvija. Tāpēc es aicinu tikai uz vienu. Būsim. Būsim klātesoši. Būsim uzticami. Būsim kopā. Būsim vairāk! Un iedegsim katrs savu gaismu. Par Latviju.

Šodien mums atkal vajadzīga šī degsme. Apziņa, ka Latvija nav pašsaprotama, ka tā ir dzīvs brīnums, par kuru gribas priecāties un kuram gribas dot vēl un vēl.

Latvija IR. Tam vienmēr jābūt pārliecinošam apgalvojumam, nevis jautājumam. Kamēr vien mēs turam šo līgumu bez zīmoga un ar atvērtu sirdi dzīvojam Latvijā.

Šajos svētkos novēlu sajust, ko nozīmē BŪT savā valstī, savās mājās, starp savējiem. BŪT vajadzīgam un zināt, ka tavs darbs kādam palīdz, ka tava klātbūtne kādam dod spēku. No šīs sajūtas aug mūsu pārliecība – Latvija IR un BŪS. Lai mēs visi, kam mazais Latvijas karodziņš pie atloka vienmēr un kopā varētu saukt - Saules mūžu - LATVIJAI!

Mums ir Latvija. Un Latvijai esam mēs.

Daudz laimes, Latvija!

Dievs svētī Latviju!